

אם כל כך טוב אז למה כל כך רע? <<< עזרא דלומי על המצב

פיצוח ה"הארד קור"

מזן הבעלים שלה - קיבוצים ובעיקר מושבים - כבר אינם מוכרים לה את תוצרתם. חלקם כבר פרשו לגמרי מעיסוק בחקלאות. כשברור שצריך שינוי, עולה השאלה באיזה שינוי רוצים. בקיבוצים רבים הוביל הרצון לשינוי להפרטה מלאה של השכר, עד לשכר דיפרנציאלי. כך גם במקרה של תנובה: מובילי השינוי חתרו ל"שינוי עד הסוף". כלומר, לא סתם מכירה אלא מכירת השליטה לגורם חיצוני, בינלאומי. אבל לא היה הכרח למכור את השליטה בתנובה לגורם חיצוני. אפשר היה להקים קואופרטיב של יצרנים שיקנה (אולי בשותפות עם גורם כלשהו) את חלקם של מי שרוצים לפרוש מתנובה. יש קואופרטיבים דומים בעולם ואם היה צורך בכך אפשר היה להקים שותפות עם אחד מהם. כל כך ראוי, כל כך מתבקש. ואכן, קמה קבוצה קטנה של משקי חלב שביקשה ליישם רעיון כזה. אך במקום שמהלך זה יקבל לגיטימציה ותמיכה מהתנועה וממנהיגיה, כמתבקש בחברה הדוגלת בבעלות חבריה על אמצעי היצור, הוא סומן על ידי תנובה ועל ידי התנועות הקיבוציות כמכשול; כמה שמעכב את סידור הפנסיה לחברים ומסכן את עתידם; כמה שמונע את פתרון בעיית החוב לבנקים. הרוב, כך הוסבר, רוצה "קאש מאני" לפנסיה ומסתפק בהבטחת מחיר מטרה לליטר חלב. מה למדנו? בעידן ההפרטה, מה שציבורי כבר "לא מתאים", מה שפרטי הוא טוב. המניות (המניבות) שיקלו להיות לקיבוץ בקואופרטיב החדש לא נחשבות לנכס פנסיוני, למרות שהן היו יכולות להיות נכס כזה במקרה ויחליט הקיבוץ בעתיד למוכרו. זהו, אגב, גם המצב בתוך הקיבוצים בכלל הנוגע לפנסיה. ברוב הקיבוצים לא "שמים בצד", או בידי נאמן,

שהרי אם אפשר להרוויח בחו"ל יותר, למה להשקיע בפיתוח המשק הישראלי. ובעצם, אם התודעה מופרטת והתכלית היחידה היא מקסום הרווח האישי, אז למה לא לחבור לתאגיד בינלאומי שמתעלם מהמדינות ומהחיים בהן ובוחר הכל אך ורק דרך החור שבגרוש. וכשאינן תודעה מעמדית, וכש'התודעה הפיננסית' היא מעל לתודעה הלאומית, וכשאנשים נבחרים אך ורק כפרטים ולא כחלק מחברה, מה הפלא שהם מחפשים להם מוקדי הזדהות אחרים, חלופיים. את מוקדי ההזדהות החלופיים הם מוצאים אצל כוהני הרב-תרבותיות והפוליטיקה של הזהויות, המפוררים את המרקם הלאומי החברתי-מעמדי. לא במקרה טען פרופ' עזיז חידר (כדיון בבמת ממר"י), ממנסחי "החזון העתידי של ערביי ישראל הפלסטינים", שתהליכי ההפרטה בחברה הישראלית מקדמים את ביטול אופייה של ישראל כמדינת לאום יהודית ומאפשרים את הפיכתה למדינת כל אזרחיה - על-פי המודל המוצע על-ידי עזמי בשארה, יש לומר. אין פלא אפוא שפרופ' חידר לא חש כל אי נוחות כשהסביר שביבי עדיף בעיניו על מנהיגי העבודה לדורותיהם, כמקדם חזון ההתבדלות של ערביי ישראל. מטרת מה שנכתב כאן אינה לרפות ידיים, אלא לנסות ולעסוק בלב הדברים, לתקוף את ה"הארד-קור", לא ללכת סביב סביב; לטפל יותר בסיבה ופחות בניחות התוצאות.

תנובה ז"ל

עקבתי בעניין ובדאגה אחרי הפרטת תנובה ומכירתה לקרן השקעות בינלאומית. היה ברור שצריך להתחולל שינוי בחברה, שהרי רבים

כתיבת המדור הזה מתחילה להיות כרוכה בהרבה גרירת רגליים. בהתחפרות קשה. התחושה היא שהכל כבר נאמר, נכתב ומוצה. שאין עוד מה לחדש, לבד מכתבת עוד מאותו דבר. תחושת הדז'ה-וּ משתלטת. הסיבה הראשית הרי ידועה וברורה. גם מקור העכירות. אפשר כבר בהחלט לקשור בין סיבה לתוצאה. הכל פרק המשך של אותה סדרה.

הסיבה העיקרית

הסיבה העיקרית, "אם כל הסיבות", היא הצבת העושר האישי בראש סולם הערכים. התפיסה הדומיננטית היום היא שהעושר הוא המבחן האמיתי להצלחה, הוא מגע ידו הברוכה של האל. מה שאיננו עושה כסף, הרבה ומהר - איננו ראוי. זהו הקפיטליזם במלוא זיקוקו: אתה נחשב לסיפור הצלחה אולטימטיבי אם אתה עשיר מאוד; אתה נחשב לסיפור הצלחה גם אם מקור עושרך מפוקפק; ואם אתה מפריש ממנו מעשר כלשהו לעניים, אתה בכלל קדוש. זה הרי כל כך שקוף וברור, עד שרוב הדברים שדנים בהם עתה ביסוד - הוויכוח על רב-תרבותיות, על פערים, על ריבוד מעמדי, על ההתפוררות החברתית במלחמה האחרונה, על הכנסת מרכיב של רייטינג בתשלום למרצים באוניברסיטאות - הם תוצרי משנה של הצבת ההפרטה ומקסום הרווח האישי (שני אלה צדדים של אותה המטבע) בראש סולם הערכים. תודעה מופרטת מונעת תודעה מעמדית - שהרי אחת מטענות היסוד של ההפרטה היא שהיחיד מדכא את חופש הפרט; מקסום הרווח האישי מפיל על התודעה הלאומית

זהו הקפיטליזם במלואו
זיקוקו: אתה נחשב לסיפור
הצלחה אולטימטיבי אם
אתה עשיר מאוד; אתה
נחשב לסיפור הצלחה גם אם
מקור עושרך מפוקפק; ואם
אתה מפריש ממנו מעשר
כלשהו לעניים, אתה בכלל
קדוש.

בעידן ההפרטה, מה שציבורי
כבר "לא מתאים", מה
שפרטי הוא טוב. המניות
(המניבות) שיכלו להיות
לקיבוץ בקואופרטיב החדש
לא נחשבות לנכס פנסיוני
למרות שהן היו יכולות להיות
נכס כזה במקרה ויחליט
הקיבוץ בעתיד למוכרו.

ההצגה. יש אייטם טוב.
מרכיבים להלל אצלנו את ריבוי הערוצים והתחרות
ביניהם כגורם להשכחתם, להשגת סקופים לפני
שישיג אותם הערוץ השני, השלישי, או הרביעי.
"זה לטובת הציבור", מסבירים לנו. למעשה, מה
שאנחנו מקבלים הוא בליל של מלל תוקפני:
אפשר לעלות לשידור רק אם מדברים בחריפות
ובתוקפנות; אפשר להשיג תשומת לב רק אם
מתנסחים בכסאח; ואפשר לעלות שוב לשידור,
זמן קצר לאחר מכן, על-ידי הבעת עמדה הפוכה,
בבחנית "אדם נשך כלב".

בתוך הלהג האלים אפשר לכלול גם את
פרסומות הזוועה המבקשות מאתנו לנהוג
בזהירות: "מי שחוצה קו לבן הוא רוצח", או
"מי שנכנס לצומת ברמזור אדום הוא מחבל",
שואג הקריין. וכך, הרטוריקה הולכת ומחריפה
והאוזן מתרגלת. דיבור רך ומתון כבר לא נקלט.
צריך להכות על האוזן בפטיש חמישה קילו.
פעם לא העלינו על דעתנו אפשרות להיכנס
לצומת ברמזור אדום. עכשיו ברור שאופציה
כזאת קיימת. עובדה. הקריין הרי אומר: "מי
שנכנס לצומת ברמזור אדום" ולא: "אל תכנס".
אם מחבל הוא "מי שנכנס לצומת באור אדום",
מה שנותר זה לשאול איך נכנה ערבי שבא
להתפוצץ עם חגורת נפץ בתוך אוטובוס מלא
נוסעים. מתברר, שכשעושים פורנוגרפיה
של הרטוריקה נגמרת לנו כל התחמושת של
המלים. בפורנוגרפיה אין עוד מה להסיר לאחר
שהוסרו כל הבגדים.

נראה שגם כאן מעדיפים לעסוק בתוצאה
במקום בסיבה, שהרי אלימות בכבישים היא
קודם כל תוצר של חברה אלימה. מוטב לשאול
כיצד ומדוע הפכה החברה לכזו, ולא רק לרדוף
בסיזיפיות אחר תוצריה המתרבים. לא צריך
להתגעגע לימים של ערוץ ממלכתי אחד, אך
מי אמר שתחרות בלתי מוגבלת שבה רק הצורה
מנצח, מניבה איכות?

כמה מיליוני שקלים השמורים לעת פרישה של
חברים מהעבודה; אלא מפרישים את הסכום
באופן מופרט, על שם החבר ובבעלותו, כי כבר
"אין אמון במערכת הציבורית", אפילו אם סכום
כסף גדול הנמצא בקופה משותפת סגורה יכול
להניב יותר. במהלך משבר הקיבוצים, בו כשלו
חלק מהמערכות, נשפכו המים עם התינוק.
במקום לתקן כשלים במערכת, האשימו את
השיטה כולה, עד לביטולה. האמון נשבר. כסף
משותף ונכס משותף – יוק.

מה עוד למדנו? מרוב להט לראות את "הקאש
מאני" ביד, זכו הרפתנים בחוזה המכירה למחיר
מטרה מובטח לכמה שנים, אך הם יביטו בעיניים
כלות איך 'אייפקס', הבעלים החדשים, הופכת
את החברה לתאגיד בינלאומי, עושה רווחים
יפים (ובדין) שמהם לא יראו הרפתנים דבר.
רובם העדיפו כסף מזומן ומהיר על פני שותפות
מניבה לטווח ארוך בנכס.

אין ספק, חרדות אישיות הן דשן טוב לתהליכי
הפרטה. אנשים מסתגרים בתוך עצמם, חושבים
רק על עצמם, רוצים רק את שלהם ונמלטים
מכל מחשבה על היתרון שיכולה להעניק להם
שותפות עם הזולת. באקלים כזה יכלו צירי
ועידת תנובה להריע להחלטה להיפטר מהנכס
החשוב והיקר בשם "הצורך להתאים את עצמנו
למאה ה-21", כדברי הקלישאה של גברי ברגיל,
אחד ממזכירי התנועה הקיבוצית.

הפורנוגרפיה של הרטוריקה

לאחרונה הצהיר מתן וילנאי על תמיכתו באהוד
ברק. בראיון ברשת ב' השמיע המראיין לוילנאי
הקלטה ובה דברי ביקורת קטלניים ולעגניים
שלו על אהוד ברק. הוא שאל את וילנאי,
בהתרסה מסוימת, מה קרה שהפך כל כך מהר
את דעתו. ציפיתי שהדברים יביכו את וילנאי.
אך לא: "שיניתי את דעתי", אמר וילנאי ביושב,
"ברק הוכיח שהוא הפיק לקחים" (ציטוט מן
הזיכרון).

אולי הפיק ואולי לא. מה שמעניין זה הרטוריקה
של וילנאי. הצורך שלו לומר דברים חריפים
ובוטים על אהוד ברק נבע, מן הסתם, מן העובדה
שאחרת לא היה עולה לשידור ולא זוכה לזמן
אוויר. מי היה שם לב אליו לו אמר "אינני תומך
בו עוד" בלי תוספות מלעיגות ובוטות. כעת,
שינוי עמדתו מגחך אותו, אבל נראה שאין
לו בעיה עם זה. כך, לפחות, אמר למראיין.
הטיפוס על סולמות גבוהים והירידה המהירה
מהם הפכו לנורמה: עושים את זה בלי להתנצל,
מה גם שהתקשורת (בהכללה) די אוהבת את

קצה הקרחון

"אם משרד האוצר היה ממלא בקבוקים ישנים בשטרי כסף,
קובר אותם בעומק מספיק במכרות פחם נטושים, שיכוסו עד
פני האדמה באשפה עירונית, היה יכול להניח ליוזמה הפרטית לפעול על פי
עקרונות לסיי פאיר הבדוקים והמונסים ולחפור באדמה כדי להוציא את השטרות,
כשהזכות לעשות זאת תושג, כמובן, במכרז לחכירת האתר הרווי בשטרות אלה.
או אז לא תהיה עוד אבטלה והודות לתגובת שרשרת תעלה ההכנסה הריאלית
של הקהילה, יחד עם עושרה בהון, ותהיה גבוהה בהרבה משהיא כיום בפועל.
אמנם, הרבה יותר הגיוני לבנות בתים וכיוצא בהם; אבל אם יש קשיים פוליטיים
ומעשיים המונעים זאת, ההצעה לעיל עדיפה על אפס מעשה" (ג'ון מיינרד קיינס,
התיאוריה הכללית של תעסוקה, ריבית וכסף (נכתב במקור בשנת 1936,
תורגם לעברית לאחרונה בהוצאת מאגנס) עמ' 91).